

DIKTER FRÅN DET HINSIDES

Att läsa Kim Hyesoons *Autobiografi av död* är en bitterljuv plåga menar Sinziana Ravini som både värjer sig mot och förförs av poetens schamanistiska patos. ”Det är som om Hyesoon med sitt rytmiska, inkantatoriska språk ville framställa dödens liv, ja rentav ta oss med på en nekronautisk resa”, skriver hon.

Finns det någon större orättvisa än döden? Jag tror inte det. Varje gång jag ombeds recensera en bok eller diktsamling som handlar om just döden upplever jag det som en bestraffning. Jag har svårt för döden, och jag har haft det ända sen min mor tog mig till en barnkyrkogård i Rumänien. Gravarna där var täckta av små glashus innehållande barnens leksaker, foton och ibland även tomma sängar. Var fanns barnen? Undrade jag. ”De sover” svarade min mor. Var? ”I jorden”. När min mor slutligen förklarade att de var döda, att även barn kunde dö, lär jag ha frågat henne: ”Varför födde du mig om jag en vacker dag ändå måste dö?” Att nu läsa den sydkoreanska poeten Kim Hyesoons dödsbok *Autobiografi av död* är en bitterljuv plåga från början till slut.

”Jag vill dö inom dig” säger någon, ett svart hål gråter, en hund öppnar sina käftar i diktjagets huvud, någon klamrar sig fast vid vattnet, en annan försvinner i ett dödsuniversum och ett skimrande brev anländer från ”hålet som ser allt”. Hyesoons ordbilder är inte bara laddade med surrealism,

feministisk gurlesk och politisk metafysik (som Aase Berg mycket riktigt skriver i förordet) utan också doppade i deliriets sötma. Många passager är jämförbara med det schizoida, självförgudande vansinnet hos melankolins enfant terrible Antonin Artaud som gör sig av med olika kroppsdelar, med den enda skillnaden att vansinnet hos Hyesoon inte gäller jaget, utan världens gång.

Hyesoon diktar likt en shaman som för över både tankarna och andarna till dödsriket, vilket är typiskt för den sydkoreanska tron på livet efter detta. Vi möter svarta speglar, passager mellan liv och död och frågor som försöker vrida ut och in på metafysiken: "Vad är vitsen med att flyga när himlen är insidan av en grav?", frågar en ande. Var och en av de fyrtionio dikterna i diktsamlingen representerar en av de fyrtionio dagar under vilka anden strövar omkring efter döden, innan den går in i reinkarnationscykeln.

Diktsviten börjar med "*Pendla. DAG ETT*", en dikt där ett herrelöst jag, "ett bortkastat skräp" blir avskalat det sista hen äger av en tjuv på ett pendeltåg, inför ett annat jag som åker fram kroppslös på väg mot det liv hen inte kommer att leva. I den följande dikten "*Kalender. DAG TVÅ*" möter vi en vit kanin som blir röd, för att slutligen blir svart, som i en omvänd alkemisk process, som i vanliga fall genomgår stadierna *nigredo*, *albedo*, *citrinitas* och *rubedo*. En död kanin tas fram ur trosorna varje månad. På väggen hängs ett skrik som doftar kaninöron. I "*Fotografi. DAG TRE*" plockar någon ett par ögon ur en dockas ansikte och försöker natta den varje kväll. I "*Luta mot vattnet. DAG FYRA*" bevittnar vi ett fasansfullt skeppsbrott. I "*Midnattssol. DAG 5*" skickas brev utan gårdag och morgondag skrivna med bläck av lysande ljus. De skickas från en omöjlig plats, som är just dödens. Men inte vilken död som helst, utan den kollektiva döden som de flera hundra gymnasieeleverna gick till mötes i och med Sewolkatastrofen 2014.

Om döden är startpunkten för poesin, så upplever jag dikternas slutpunkter som något bortom liv och död, eftersom det framför allt tycks handla om att

komma bortom jaget, via en svärmande död, som i dikten ”Död svärmsvärmar. DAG TRETTIOFYRA”:

Ovan dig
Nedan dig
Intill dig
Under dig
Bredvid dig
Bortom dig
Bakom dig
Inuti dig
/.../

Till slut försvinner jaget i en homogeniserande massgrav. Det är som om Hyesoon med sitt rytmiska, inkantatoriska språk ville framställa dödens liv, ja rentav ta oss med på en nekronautisk resa, så som den orfiska poesin gjorde under den grekiska hellenismen. Zeus straffade Orfeus med sina blixtnedslag, för att ha initierat människor i de gudomliga mysterierna. Sedan styckades han sönder av backanterna. Huvudet skiljdes från kroppen, varefter han begravdes av muserna. Alla kvinnor som kom till begravningen förvandlades genast till träd. Även Hyesoons diktjag genomgår olika förvandlingar, olika slags död och verkar vilja dö innan döden kommer, för att kunna se döden i ansiktet utan att bli rädd: ”Titta, titta försiktigt utan fruktan” står det på ett ställe.

På andra ställen framställs kvinnor som levande döda, marginaliserade och närmast obefintliga i det sydkoreanska samhället. Hyesoons humoristiska besjungande av den kvinnliga döden som kvinnans essens, känns ibland grotesk, ibland avpolitiserande. Det är säkerligen ett knep för att väcka kvinnor ur sin sociala död, ja rentav uppvigla dem, tänker jag. Allt annat vore en feministisk defaitism. Här och där kan man även skönja en vrede riktad mot äldre generationers kvinnor, som i diktraden: ”Ikväll kommer du att steka / mammas händer i den där stekpannan”.

Hyesoon arbetar också med livsformer som trotsar biologins och geometrins lagar, som till exempel fyrkantiga hästar, kråkor med näbbar i sina anus, människor med två kroppar och ett gemensamt huvud, men också moralens gränser, med grisar som äter sina kultingar, mammor som äter sina barn, i ett slags Medevaland à la Sara Stridsberg. Dessa specialeffekter upplever jag dock mer som dekorationer. Jag kan inte låta bli att undra hur det hade sett ut om Hyesoon hade vågat skala av dem, för att borra sig in i det som människans individuationsprocess och döende har gemensamt – nämligen konsten att släppa taget om sig själv, jaget och alltihopa. För ingen dör ensam. Vi dör alltid för en annan och med andra.

Kollektiviseringen av döden är även närvarande i dikternas panteistiska stråk, med den enda skillnaden att naturen inte besjålas av ett gudomligt väsen, utan av de dödas andar, vilket resulterar i:

/.../

**Då du släppte taget om dig själv
blev du lika stor som himlen
du blev så stor att du inte kände igen dig själv
dessutom kunde ingen veta
när du sänkte dig ner som ett moln
när ett öga satt fast i varje dagdroppe**

/.../

Många passager påminner om den tibetanska dödsbokens surrealistiska dödsestetik. En av dikterna börjar rentav med ett citat ur den:

**»Tjugoåtta Yoginier ska komma ur din hjärna och lysa över dig.
De kommer att bära olika redskap, och deras huvuden kommer
att se ut som olika djurs huvuden.«**

Dikterna bär också på en och annan gåta. Vem är Nejherren? Gud? En ond man som ägnar sig åt hustrumisshandel? Omöjligt att veta. Mot diktsvitens

slut, där de döda förvandlas till vattenpelare, förlorar sina ögon, munnar och näsor och suddas ut av tiden, börjar det bli rätt så outhärdligt. Jag finner diktrader som "Vem har sex inuti din kropp?" på gränsen till smaklösa i sin oförblommerade nekrofil. Och vad är det för vits med att i en av dikterna räkna upp alla de fenomen, människor och ting som inte kommer sakna detta Du som diktjaget riktar sig till? Att manipulera fram en önskan om att alla skall bli ihågkomna av alla, för alltid? Är det så att katastrofer per definition bör lyfta fram människor ur den anonyma dödens käftar? Jag känner mig förledd och förförd på samma gång.

Detta poetiska våldförande på de dödas kroppar bör dock ur ett större anti-kolonialt perspektiv förstås som en skarp kritik av Koreas patriarkala historia. I diktsamlingens slut kan man läsa en essä skriven av översättarna Jennifer Hayashida och Andjeas Ejiksson där de förklarar att de insisterat på att "läsaren engagerar sig i och till och med hålls ansvarig i förhållande till nykolonial brutalitet och död". De syftar vidare på Hyesoons engelska översättare Don Mee Chois tankar kring den Deleuze och Guattari-inspirerade övertygelsen om att det inte finns några modersmål i ockupationszoner: "Sydkorea är en självständig stat men också ett ockuperat territorium vars våldsamma samtidshistoria återspeglas i Kim Hyesoons dikter, som skildrar en ständig närvaro av död".

Jag finner denna politisering av döden både viktig och farlig. Viktig, för vi aldrig är lika inför döden. Det har pandemin om något bevisat. Och farlig när den reducerar döden till resultatet av en politisk apparat, det vill säga som något som hade kunnat förhindras. Rör det sig om nekrokapitalism eller nekrokommunism? Hursom. Olyckor sker och har skett i alla tider. Den stora boven i dramat, om man nu skall leta efter någon, är inte döden, utan slumpen. Visst, man skulle kunna hävda att även slumpen är politiskt färgad. Hade båtarna varit bättre byggda och räddningen bättre organiserad, hade kanske den tragiska olyckan kunnat förhindras. Men tragiska ting sker i de bästa av världar. Det är där den största orättvisan ligger och det kan ingen

poesi råda bot på. Men poesi kan försona oss med livets inneboende orättvisor, såväl som med den slutgiltiga döden. Både vår egen och andras.

Freud hävdade att vi inte accepterar vår egen död eftersom vi i vårt omedvetna inte tror på den. Hyesoon tycks vilja uppmana oss att heller inte acceptera andras död, men det är en synvilla. Läser man mellan raderna upptäcker man till slut att Hyesoon skriver för och från dödens planhalva, som om hon egentligen bara ville säga en sak – vi skall alla den vägen vandra. Det är framför allt där som Hyesoons sonande poesi slutligen är värd all pris och beundran.

Autobiografi av död

Kim Hyesoon

Översättning: Jennifer Hayashida och Andjeas Ejiksson

20TAL Bok

Fotografi: Nina Graafland